

ALFÖLD

SZEGED EGYETEME

Rassay Károly, Szeged egyik országgyűlési képviselője, a demokrata párt vezére, a képviselőház közoktatásügyi bizottságának egyik ülésén erős támadást intézett a vidéki egyetemek, közöttük a szegedi egyetem ellen.

Különös és szokatlan látvány, hogy egy képviselő a város ellen, annak egyik legjelentékenyebb intézménye ellen támad; mely város közönségének egyrésze bizalmával ajándékozta meg. Nem kevésbé különös és szokatlan, hogy éppen a demokrata part vezére teszi ezt, amely párt a haladásnak, és ebben – föltesszük – a *kulturális haladásnak* is a jelszavát írta zászlajára. De különösképpen sajátos jelenség e támadás azért, mert Szeged társadalmának éppen azon rétege ellen is irányul, amely Rassay Károlyt a parlamentbe beküldötte.

Az egyetem Szegednek több évtizedes álma volt. Amikor a nagy összeomlás után döntés előtt állott a kérdés: melyik magyar városban helyeztessenek el a számkivetett egyetemek, akkor Szeged főispánja, polgármestere, törvényhatósági bizottsága egyhangú határozatával kívánták, követelték Szeged részére a kolozsvári egyetemet, szemben azzal az akkor tervezett megoldással, hogy Erdély egyeteme – ideiglenesen – Kolozsvár fölszabadulásáig a debreceni Tisza István egyetemmel – önállóságát megtartva – cooperative működjék együtt.

A kormány, Teleki Pál gróf kormánya, a szegedi megoldás mellett döntött. Ezzel reparálta azt a nagy igazságtalanságot, mely Szegedet érte akkor, amikor 1914-ben – a harmadik és negyedik egyetem fölállításakor – Pozsony és Debrecennel szemben Szegedet mellőzték. A döntés nemcsak igazságos volt, de Szegedre különös, nagy előnyöket is jelentett. Nemcsak kulturális szempontból. Anyagi, gazdasági szempontból is. Szeged a trianoni béke folytán elvesztette a Bácskát és Bánátot, amelyekre ipara, kereskedelme, egész gazdasági élete támaszkodott. Kereskedő és iparos osztálya ezzel különösen válságos, nehéz helyzetbe került. Nehezebbe, mint bármely más város kereskedői és iparosai. Ekkor – az általános gazdasági pangás, válság, pénztelenség közepette – jött az egyetem. Jöttek az átalakítási, majd az egyetemi építési munkálatok. Idejött Szegedre a vállalkozók, az iparosok, a munkások, a kereskedők javára 12 millió aranykorona értékű beruházás, amelyhez, igaz, a város 3 és fél millió aranykoronával járul, ám ezt a nagylelkű és hatásaiban kellőleg nem értékelhető juttatást, az egyetem, melynek évi költségvetése 3 millió 400 ezer pengő – a város közönségének, a maga költségvetési tételeinek kiadásával minden évben újból és újból – és pedig emelkedő összegben – visszaadja. A szegedi egyetemnek most 64 professzora; több mint 1300 hallgatója van. A segédtanerők és alkalmazottak száma az 500-at meghaladja. A klinikák betegállománya megközelíti az ezret. Hogy ez a város egész társadalmára gazdaságilag is milyen jelentőséggel bír, arra kár szót vesztegetni.

Azután: Szeged egészében ma is mezőgazdasági város. Lakosságának igen nagy százaléka földművelő és pedig – a helyes birtokpolitika eredményeképp – kiscgazda. Ahhoz az osztályhoz tartozik, amely ma a nemzet talpköve. Amelynek lelkében gazdag kincsek vannak, melyeket – az összetört középosztály pótlására is – fölszínre hozni, a nemzet javára gyümölcsöztetni kell, hogy ez az osztály a nemzet javára eredményesebben érvényesülhessen és hogy gazdaságilag is jobban prosperálhasson. Amit mind csak a kultúra és pedig a magas kultúra erejével lehet megvalósítani.

És most, ezen adottságok közepette jön Szeged egyik országgyűlési képviselője, éppen az, akit – a kereskedők és iparosok vezetésével, erős agitációjának eredményeképp – a kiscgazdák jelentős csoportja ajándékozott meg a mandátummal: jön és belevágja fejszóját a szegedi egyetem testébe.

Nekem kötelességem ezen vágás hatását elhárítani. Rámutatni arra, hogy Szegednek életérdeke – nemcsak most ebben az átmeneti időben, de a későbbi jövőt tekintve is – egyetemét minden időkre biztosítani, Szeged európai értelemben vett nagyváros – legyen bármekkora a határa, bármilyen nagy a lakóinak száma, legyenek ezek bármennyire munkások, szorgalmasak, takarékosak, gazdagok, – sohasem lehetne, Szeged az egyetem nélkül mindig egy nagy agrárjellegű vidéki mezőváros maradt volna.

A demokraták pedig, ha – a nemzeti kultúra emelése, a kultúrfölény fönntartása, a vidéki kultúrcentrumok létesítése, a népiskolák és a polgári iskolák szaporítása és fejlesztése helyett, – már meglevő, több, mint félszázados multtal dicsekvő kultúrintézménynek ledöntését veszi föl célkitűzései közé, ezzel nem a haladást szolgálja, ezzel lehetetlenné teszi éppen a demokratikus fejlődést, ezzel a visszafejlődés sötétségébe löki vissza nemzetet, ezzel lehetetlenné teszi mindnyájunk reménységének, az ősi határok visszaállításának biztosítását.

(Szeged)

Tóth Károly

NEMZETI ELŐREHALADÁS ÉS SZEGED

Kultuszminiszterünk ama ritka államférfiak közé tartozik, akik messze jövőbelátással és céltudatos alkotóképességgel vannak megáldva. Erős aktivitását mi sem mutatja jobban, minthogy gyakran áll a magyar sajtó és közéleti vitatkozás homlokterében, mert nem keresi ugyan, de nem is kerüli az akadályokat, melyek a kötelesség útjába esnek. Mint minden fáradhatatlanul és eredményesen dolgozó közéleti férfinak, neki is vannak erős ellenfelei és rajongó hívei.

Most legalább felvetette a magyar *neonacionalizmus* eszméjét, mely mintegy út mutat a magyar politika jövő útjának. Ezzel az eszmével két kiváló közéleti férfi is szimpatikusan és mélyrehatóan foglalkozott a lapok hasábjain. Viszont a közelmúltban a kultuszminiszter szemére vetette Wolff Károly azt a bőkezű költsékezést, mellyel a szegedi fogadalmi templom előterének árkaos kiképzését célozza, – Rassay Károly pedig egy értekezleten megtámadta a vidéki egyetemeket, tehát köztük a szegedit is, mely várostól pedig mandátumát bírja.

*

Wolff Károlyt, e puritán jellemű, kiváló tehetségű politikust még ellenfelei is nagyrabecsülik. Épen ezért kétszeres súllyal esik a latba minden szava. Ezúttal azonban tévedett, mert nem tájékoztatta magát kellően. A szegedi egyetem építését a törvényhozás határozta el és az a fogadalmi templom és Tisza folyó közötti részen erősen folyamatban is van. Ama tér egyik oldalát – melynek kiképzésére a tervpályázat kihirdetett – maga a fogadalmi templom alkotja, amely kívülről már majdnem egészen készen van, s melyet nem az állam, hanem egyedül Szeged város építtetett. A tér baloldalát az egyetem természettudományi épületei fogják alkotni és ehhez az építkezéshez nemcsak az állam, hanem Szeged város közönsége is súlyos milliókkal járul hozzá. A tér jobboldalát a csanádi egyházmegye főpásztora fogja felépíttetni és itt talál elhelyezést a szeminárium, a Szent Imre kollégium a püspöki lakkal. A tér déli, lezáró frontját, majd mikor képes lesz rá, szintén Szeged városának kell megépíttetnie és itt lesz valószínűleg az új szegedi zenepalota és múzeum egy része.

Állam, egyház és város tehát közösen fognak össze e tér architektonikus kiépítéséhez és igazán nem lehet a kultuszminisztert itt pazarlás vádjával illetni, mikor pénzügyileg az állam viseli a legkisebb terhet. Mi, szegediek pedig hálásak vagyunk a kultuszminiszternek, hogy tekintélyével és a szép iránt való érzékével élére állt egy olyan mozgalomnak, mely hivatva lesz az ország legszebb, legstilszerűbb terének a létesítésére, melyet bármely művelt nemzet fiának mint a magyar kultúra egyik legszebb alkotását bemutatathatunk.

A kultuszminiszterre nagy hatást gyakorolt a fogadalmi templom monumentalitása. Ez a hatalmas építmény nehéz körülmények között, a város közönségének nagy erőfeszítése árán létesült és a legnagyobb és legszebb építési alkotás az országban a világháború befejezése óta. Egy mélyen érző és művelt lélekben keletkezhetett csak az eszme, hogy e teret a templomhoz méltóan terv- és stilszerűen kell megépíteni, mely építkezés talán nem is kerül többbe, mint különben került volna. Főlemelő a tudat, mely azokat a történelmi időket juttatja eszünkbe, mikor Perikles díszesítette az Akropolist, mikor az első császár Rómát ékesítette vagy Velence kiképezte Szent Márk terét. Mi, szegediek, csak a legnagyobb elismerés hangján emlékezhetünk meg kultuszminiszterünkről, aki sok, nagy dolga mellett az ország második városának szépségével is törődik. Azt hiszem, hogy e felvilágosítás után maga Wolff Károly is így gondolkodik, mert csak az, aki mindenáron ellent akar mondani, csak az mondhatja, hogy amikor ezer sebből vérzik az ország és Szeged is, akkor a szociális és gazdasági feladatok tengere áll az előtérben ... Ez is igaz. De ezek olyan kérdések; melyeket mindig megtalálunk, melyeken mindig, most is és állandóan dolgozunk, de amelyeket tökéletesen megoldani és befejezni sohasem lehet; ellenben a fogadalmi templom falainak egy részét már a békében megépítettük. A befektetett nagy tőke csak akkor nem pusztul el, ha a templomot teljesen felépítjük, ami külön jövedelmi forrás nyitásával sikerül is. A csanádi menekült püspökséget, a menekült kolozsvári egyetemet el kell helyezni és ezek a kérdések csak most aktuálisak, csak most oldhatók meg, különben e mérhetetlen nagy értékek a magyar nemzetre elvesznének.

*

Mindez az egyetemes szépet, a jót, a nemeset, a magyar kulturát van hivatva szolgálni. A magyar élniakarás, jövőbenbízás és előretörésnek a jele, – annál bántóbb tehát, hogy Rassay Károly egy értekezleten kikelt a vidéki egyetemek és így Szeged egyeteme ellen is.

Nagyon jól tudjuk, hogy minden országgyűlési képviselőnek – bárhonnán küldetett is fel – az egész ország egyetemes érdekeit kell képviselnie. De engedje meg a képviselő úr, hogy mégis csak különös, hogy *Szeged képviselője Szeged érdeke ellen beszéljen*, mert ebben van egy jó nagy adag esztétikai hiba. Szem elől tévesztette, hogy a szegedi egyetem ittléte és építése nagy előnyére válik választó közönsége nagy részének, a szegedi kereskedőknek, iparosoknak és munkásoknak és országos érdek is ebben a nagy munkanélküliségben.

Azt, hogy a vidéki egyetemek létezése csak előnyére válhatik nemzetünknek, már sok nagy magyar

államférfiú kifejtette. Nagyobbak, mint R a s s a y. De nem is igen kell azt kifejtteni, annyira magától értetődik. Az Isten az emberi tudomány által mintegy továbbfolytatja a teremtés nagy munkáját. Ha csak egy milliméterrel viszi is valaki előre az ismereteket, már eszköze e teremtésnek. A népek társaságában pedig minden nemzet csak annyit ér és annyi a becsülete, amennyit műveltsége nyom. Ideig-óráig és erőszakkal (Trianon) ezt el lehet homályosítani, de az igazság előbb-utóbb útát tör magának és diadalmaskodik: Szeged egyik képviselője ezt nem látta be azon az értekezleten. Bizonyára az lebegett szemei előtt, hogy elég a budapesti egyetem. Az bizonyos, hogy minden kincs, gazdagság, művészet, tudomány, szóval valódi érték, ami e kis országban van – mint a világ-egyetem naprendszeri a Hercules csillagzat felé – itt is minden e kis ország aránytalanul nagy fővárosa felé tódul. De azt is jól tudjuk, hogy valamint az ókori népek Pantheonjában nemcsak a bőségek, a termékenységek és erényeknek voltak Istenei, hanem a bosszúnak, a rablásnak és gyilkosságnak is; – épen úgy a sok kiváló érték mellett természetszerűleg a fővárosba törekszik a vidékről minden könnyelműség és bűn is és én nem tagadom, én ezt veszedelmesnek tartom a serdülő ifjúságra.

A világ minden nagyobb fővárosa egy kissé kozmopolita is. Az igazi színtiszta nemzeti élet inkább a falvakban és kisebb városokban található. De talán sehol sincs, hogy a főváros mindent annyira magába foglaljon és oly döntő hatást gyakoroljon az országra, mint nálunk. Csak egy végzetes példára hivatkozom. Mikor Károlyi Mihály gróf Budapesten úrrá lett, ki se nézett a vidékre, mégis behódolt neki egy pillanat alatt az egész ország; mikor úrrá lett felette a szocializmus, azonnal azzá vált az egész ország; és 1919 március 21-re virradó éjszaka Budapest nyomán a kommunizmus lett az úr az egész országban. Vajjon helyesen van ez így? A főváros esetleges pillanatnyi terrorizálása egy egész nemzetet a pusztulásba kergethessen? Nem világosan helyes-e Bethlen István kormányának az az álláspontja, hogy a főváros mellett a nemzeti hatásnak erősebben kitett vidéki gócpontokat, önállóan gondolkozó és érző erős magyar nemzeti alanyokat kell alkotnunk, melyeknek és a fővárosnak vitájából helyreáll a nemzet érdekében lévő egyensúly. Kereskedelmi, ipari egyenlőségi lehetőség mellett – ami azonban szintén nincs meg – különösen az egyetemek alkalmasak egy város naggyá tételére. És Rassay mégis a vidéki egyetemeket támadta.

Bizonyos, hogy a jelen nehéz helyzet is megtévesztette. Nagy az intelligencia az országban. Túl sok a honorácior. Igaz, de ez csak átmenet. A kétharmadrészben elszakított országterületről tízezerrel tódult a honorácior a csonka országba. Iparos igen kevés jött be, kereskedő kevesebb jött be, mint kiment. A földműves mindenütt helyén maradt és mégis nemcsak a honorácior sok ebben az országban, hanem sok az iparos is, egymástól alig tudnak élni; sok a kereskedő is; egyre-másra jelentik be fizetésképtelenségüket, sőt még a földműves is sok. Nyilvánvaló tehát, hogy itt máshol van a hiba. És ez az erőszakosan felbillentett egyensúly. Ellenségeink elvették országunk nagyobb részét, ott most iparostanoncokból lesznek a tanárok, hozzánk beözönlött a kiülődött magyar intelligencia. Tehát egyelőre nem képesek elhelyezkedni megfelelően. De ez csak átmenet, melyen az élet okvetlenül segít a megfelelő idő alatt. Hogy mi a megfelelő idő? A serdülő kor határa mint maximum. Tehát 10–15 év. (Bár mi azt más úton sokkal hamarabb reméljük.) A pályaeltolódás idején rájönnek a szülők, hogy milyen pályára kell adniok gyermekeiket, hogy megélhessenek. De emiatt az átmeneti nehézségek miatt vajjon ki merészelné a magyar tudománynak és tudományos életnek bármelyik szemérvilágát kioltani, bármelyi vidéki egyetemet lerombolni?!

*

Széchenyi mondja: „A nemzetek valódi ereje vadságon, fanatizmuson, vagy tökéletes kiműveltségen épül, Itt középút nincs“. Pedig mi magyarok most épen a középúton vagyunk. Vissza nem akarunk térni az ősi „vadságra“, nincs más, mint a teljes kiművelés felé törekedni. És ezt szolgálják a nagy koncepciójú kultuszminiszterünk alkotásai az ezernyi új népiskolával, gazdasági ismétlő iskolákkal, a középfokú iskolák készülő reformjával és az egyetemek. Ki ne akarná, hogy hazánkban ne csak analfabéta ne legyen, hanem hogy a legelmaradottabb földműves napszámosnak is meglegyen a helyes fogalma a világ folyásának főbb vonalairól. És ki ne akarná, hogy a magyar magas tudomány is előre ne haladjon, hogy egyetemek egymással a tudomány terén nemes versenyre ne keljenek?! Ki ne akarná, hogy ez mind intézményesen legyen megalapozva, mert egy jól megalapozott és jól vezetett intézmény állandóan leheli magából környezetére a tudást, a világosságot, az előrehaladást és megtanít a bölcs és erényes életre. Sokkal állandóbban nyomja egy nemzetre bélyegét, mint bármily jó kormányzat, vagy kormányforma.

Aki bármely egyetem ellen beszél, a nemzet jövője ellen szól. Amit egyik képviselőnk nehezen épít fel, ne rombolja azt le könnyelműen a másik.

(Szeged)

Somogyi Szilveszter

KAZINCZY LEVELE SZÉPHALOMRÓL

idézzük az alábbi részleteket.

A még nyomatlanul álló négy kötet szerencsésen keresztülbújt a cenzorok ragadozó kezein s megjelenésük attól függ, hogy az elsőnek kiadására fordított pénzem legalább részben visszatérjen. Oly szép papíroson és oly szép rézmetszetekkel készült, hogy ezer forintnál jóval többbe került, pedig nem olyan munka, amelyen sokan kapnának. Sok olvasó meg sem érti. Ezt tapasztalják pesti könyvárusaink s szeretnék, ha rajta segítenék, de én sem segíthetek, sem segíteni nem akarok. Én ezt a munkát nem úgy akarom tekinteni, mint aluszékony olvasót mulattató románt, vagy egy csinos köntösbe öltöztetett morális írást, hanem mint filológiai próbát, melynek olvasása alatt azok, akik ítélni tudnak, azt absztrahálhassák, hogy nyelvünknek mely úton és miképen kell megadni azt a csint, amellyel a francia – s hasonló igyekeztek után már a német is – bír. A festők oskolájában az a különbség van a Künstler és Handwerker között, hogy ez a tárgyakat úgy festi, amint kell, amaz pedig szépítve. A filológiai Künstlernek is ez a kötelessége; neki nem azt kell nézni, hogy megérti-e Tiszteletes Uram és hogy úgy beszélnek-e a piacon, hanem azt, hogy miként kell a nyelvnek új és hozzáillő díszet adni. *Debrecen*, ez az igazi kálvinista infallibilis Róma, azt lármázza, hogy a mi nyelvünk keleti nyelv, nem nyugati stb.; ehhez nem illik az, ami amazokhoz; s felejtí, hogy azt mutatja minden nemzet csinosodása, hogy az ideákat, frázisokat, szintaxist és szókat azon népektől kölcsönzött, melyek nálánál régebben ismerkedtek meg a Muzsákkal. Így vette a magáét Róma Athéntól, Olaszország a rómaiaktól, Francia- és Spanyolország az olaszoktól s az angol és német mindenikétől, ahol és ahogyan lehetett. Remélem, Debrecen bennünket nem von el a Raphaelék és Vignolák munkáinak nézésétől, hogy Baskiriába küldjön festést és architektúrát tanulni. Mi lenne a németek göröngyös nyelvéből, amióta Klopstock, Ramler, Wieland, Schiller és Goethe, kit én megmakacskodva mindenikénél inkább kedvelek, nem azt nézik, hogy Hans Sachs és Luther mint írtak, hanem hogy neologizmusuk mint bővítheti, szépítheti nyelvüket! (*Széphalom*, 1808. ápr. 30.)

Elkapott egy más gondolat, de említeni akartam, hogy kacagom, amit Herder valahol a magyar népnek s nyelvnek elenyészése felől jövendöl. Herder hamis próféta. A magyar nyelv és nép elenyészteni nem fog soha, *míg filozófiai lélek fogja kormányozni Európának dolgait*, mint most kormányozza. A nemvandalus hódoltató csak azért is meghagyja népünket és nyelvünket, hogy egy tulajdon karakterű és originális, sehol másutt nem található szép nyelv ki ne vesszen. (*Széphalom*, 1810. júl. 23.)

EGYETEM ÉS NACIONALIZMUS

Klebensberg Kunó gróf cikkéből (Pesti Napló febr. 19.) idézzük az alábbi mondatokat.

Szabó Sándor a numerus clausus vitája során, mint a kormánypárt vezérszónoka, nyílt sisakkal kijelentette, hogy a vidéki egyetemek fentartásának kérdésében álláspontját revízió alá vette. Volt idő, – úgymond – különösen az összeomlás után, mikor az államnak még a legszükségesebb kiadásokra is alig volt meg az anyagi fedezete és akkor perhorreszkálta a túlságos kiadásokat az egyetemekért. Egészen világosan látja azonban ma már azt, hogy a több egyetem rendszere mellett szükségszerűleg kifejlődik köztük a nemes verseny és hogy az ifjúság megoszlása több egyetemi város, több kulturális gócpont között, csak kedvező lehet.

Szabó Sándor tudomásom szerint legújában nagy külföldi útát tett. Északon utazgatva látta azokat az országokat, melyek létüket az illető nemzeti gondolat *Egyetemének* köszönhetik. Mily finom megfigyelése, hogy Esztország a dorpati egyetem szárnyai alól nőtt ki, hogy Finnország kialakulásában a helsingsforsi egyetemnek döntő szerep jutott és hogy Lettországbán a rigai egyetem mily fontos tényező. Ezeknek a népeknek géniusa élt ezeken az egyetemeken és amikor a világháborúban legyőzött cárizmus összeomlásával szétpattantak a rengeteg orosz birodalmat összekötő kapcsok és abroncsok, melyek az észteket, finneket és letteket Oroszországhoz kötötték, akkor egyszerre előlépett e népek nemzeti géniusza és különösen a fiatalság, amelynek segítségével a nemzeti hagyomány alapján megalapították az önálló nemzeti államokat.

Ritkán hangzott el beszéd mélyebb kulturpolitikai tartalommal. Az egyetem, mint a kultura legmagasabbrendű fókusza és mint a nemzetek kialakulásának előmozdítója és központja: szép, nacionalista szellemű és végtelenül fontos kulturpolitikai elgondolás.

Amit Szabó Sándor olyan klasszikusan konstatál az orosz birodalomból kivált északi államokra vonatkozólag, az még fokozottabban igaz a mi *Alföldünkre* nézve. Mennyit siránkoztak nálunk azon, hogy a török hódoltság idején elmaradt alföldi magyarság művelődési szintje alacsony és csak nagyon lassan emelkedik. De nem gondoltak arra, hogy a sajátos földrajzi egészlet alkotó vidékek, tájak, országrészek egyetem nélkül magasabbrendű kulturális egészszé nem fejlődhettek. A szegedi és debreceni egyetemeknek túl a szakelődások jelentőségén az Alföld lelkét, az Alföld kulturáját kell képviselniök és ezt a hivatást helyettük a

budapesti egyetem nem végezhetné el.

AZ ÁRKÁDOK

Az alábbi cikket, amely eredetileg a Nemzeti Ujságban jelent meg Surányi Miklós írta.

Nagy hiba volna azt mondani, hogy ilyesmi csak Magyarországon történhetik meg. Megtörténhetik bizony az mindenütt széles e világon, hogy politikailag exponált közéleti férfiú, miniszter vagy más hatalmi tényező, kivált, ha hozzá még markáns egyéniség is – műveljen bár csodákat a maga hatáskörében, építse fel a pyramisokat vagy Szent Pétervárt –, nem tehet soha olyant, ami ellen fel ne zudulnának a politikai ellenfelek. Most nem is a pyramisokról vagy a tengerpart fővényére épített Szent Pétervárról van szó, csak néhány szerény iskolaépületről s egy finom és művészi elgondolásról, amely az ország második városában méltó környezetet adna az ország egyik legmonumentálisabb templomához, csak arról van szó, hogy a szegedi fogadalmi templom körül elterülő teret árkádosan kellene kiképezni, – s a magyar sajtó egy része ebből is fegyvert kovácsol a kultuszminiszter ellen. Csak arról van szó, hogy a templom köré építendő középületeket ne stílustalan és zagyva tervtelenséggel, ne az egyes építészeti egyéni ötleteinek orgiáiban dobálják egymás mellé, mint ahogy Budapest legnagyobb és legdrágább tereit dekomponálták. Nincs arról szó, hogy többet és drágábbat és. pazarlóbbat építkezzenek, mint amennyi szükséges s mint amennyit már tervbe is vettek, csak arról, hogy jobban, szebben, méltóságosabban és stílusosabban képezzék ki a templom környékét. Nem pénzről, csak esztétikáról van szó, szépségről és művészetről, stílusérzékről és harmóniáról, de ez untig elég ahhoz, hogy a szemrehányásnak, inszINUÁCIÓNAK, IRÓNIAKNAK és felháborodásnak mérgezett nyilaival árásszák el a jobboldali minisztert a baloldaltól vagy arról az oldalról, ahol a fogadalmi templomot vagy a templomteret és az árkádokat is politikai szemüvegen keresztül nézik.

Botorság volna azt állítani, hogy ilyesmi csak Magyarországon történhetik meg, amikor Párisban a Rue de Rivolit vagy a berni árkádos utcákat, avagy az urbinói és genovai árkádokat építették, bizonyára Párisban, Bernben, Urbinóban és Genovában is felháborodtak azon némely politikusok. De bizonyára ott is összegyülekeztek az építőművészek, mint ahogyan nálunk és meghajtották lobogóikat a párisi, berni, urbinói és genovai Klebelsbergék előtt, mint ahogyan a magyar építészeti hálás elismerésüket fejezték ki a magyar kultuszminiszterrel szemben először azért, hogy egyáltalában építkeznek s így az iparosok hatvan százalékának dolgot és kenyeret juttat és munkaalkalmat ad a munkátlanoknak, másodszer azért, hogy szépen és művészileg egységes kompozíció szerint építkeznek, amivel vidéki városaink külső képét európai színvonalra hozza. Azt hiszem, hogy ez a világ összes Klebelsbergjeinek elégtétel és kárpótlás a politikusok támadásaival szemben.

Nekünk, akik a „*Mindent a vidéknek*” jelszava alatt vallást tettünk a gazdasági és kulturális decentralizáció programja mellett, külön öröm az, hogy a kultuszminiszter az egyetemi építkezések kapcsán a vidéki városok építőművészeti szepítését ennyire a szívében hordja. Valljuk be, hogy vidéki városaink nagy része csak terjedelmes falu, amelynek főutcáján vadul tombol a kezdetleges és gyatra pallérstílus architektúrája. Nagy mulasztások és nagy bűnök történtek a múltban s az emberek elfacsarodik a szíve, ha példának okáért megpillantja a pécsi, vagy soproni városházát, amely éktelenül ordít bele a környezet halk és finom barokk hangulatába. Bizony Magyarország városaiba elkelne néhány árkádos tér vagy egységesen megkomponált stílusos utcarészlet s ha már elvették tőlünk legszebb és legstílusosabb felvidéki és erdélyi városkáinkat, megmaradt városainkban iparkodjunk jóvátenni azt, amit lehet és művészileg építeni ott, ahol ugyanazért a pénzért remekművet vagy esztétikai botrányt lehet létesíteni.

A magyar mérnök- és építészegylet arra kéri a kultuszminisztert, ne engedje magát támadásokkal elkedvetleníteni és céltudatos törekvéseiben megbénítani. A magyar építészeti, úgy látszik, nem csodálkoznak, ha Klebelsberg gróf megunná a hajszát s egy rezignált mozdulattal abban hagyná nemcsak a vidéki egyetemek fejlesztését, de még a falusi népiskolák építkezését is, amelyeket a legképtelenebb indokokkal felelőseknek meg községi képviselőtestületek, közbirtokosságok, annak ellenére, hogy a költségeknek csak valami nevetségesen kis tört része nehezedik az ő lomha vállalkra. Mi sem csodálkoznak. Szerencsére, a magyar kultuszminiszter már nagyobb viharokat is látott s még sem kedvetlenedett el. Az árkádok körül kitört sajtóviharok éppen úgy nem térítik le a maga nacionalista kulturpolitikájának zsinóregyenes útjáról, mint a népiskolai tanterem építése ellen benyújtott felelőbeszések.